

რომ ეს ორი ანაზაყი ნებით განაპირობებენ მათგანობას, გლეხი ნაჭარა, რომ იმ ანაზაყობის მომქმედი მცე ვიყავი. ეს ანაზაყები დგებულემ სენას გავაგებინა.

* დ. ცხინვალა: თხოუმეტს ამ თათისას გუბერნიის ექიმის ბნ გლავაკის მოწერილობის ძალით ცხინვალის პოლიციის ბოქალში და ადგილობრივ ექიმმა იქაურისავე მეფეთი-აქეს ბანის კინიკაის თანადსურებით გაუზრევეს სადგომი აქაურის ფერშალს ე. ძუწოას. ეს მოწერილობა გუბერნიის ექიმისა გამოიწვია ცხინვალის ადვოკატის პატრონის ლაზარ კინიკაის საჩივრისა. ჯერ ცხინვალში ექიმი არ იყო, რომ ბნი ძუწოვი დიდ შემწეობას აძლევდა აქაურს მსჯობებლებს. ადერ რვა წელიწადზე მეტია, რაც ეს ფერშალი აქა სჯობრობს და დიდად შევლის განსაკუთრებ: თ ღარიბ ხალხს როგორც რჩებით, აგრეთვე წაძლიათ. ბნი ძუწოვი თუ არა იმეორებს წაძლიათ, სრულიად მტკირედს, და ხანდახან თუ ღარიბი შეზგედ, მუქთადაც აძლევს წამალს. ბნი მეფეთი-აქე-კი თავის ნიქის მიზღვებს და ამიტომ ღარიბი უფრობის აფეთიას და ფერშალთან მიდის ამიტომაც ამ ფერშალს დიდ ძალი ხალხი ესევია. რკი მეფეთი-აქეს შემოსავალი ნაწლები აქეს, საჩივარი-გაუმართა ძუწოვის. სახლის განურეგებს დროს ფერშალის განსაქურდებლობა საბუთებიც ვერ უშავებს ძუწოვს: მსჯობებლები ძალიან ეთყვედურებიან მეფეთი-აქეს ამ საჩივრის გამო.

* სოფ. ჭგრაფა: ამ დღემში აქ ერთი საზარელი მკვლელობა მოხდა. სოფელ თლიმა მსჯობებელს ვაწო მართლშეღის მიგბარებინა გამოსაკვებად სამი ძროხა იმავე სოფელში მსჯობებელ ქოქო შეიღებისათვის.

გამოსაკვებში ქოქო შეიღების უნდა აყუყანდ იმ ძროხების განაზღვრულ მონაგარი ხნორები. ერთ ძროხას ხნო მოკვდომდა და ამიტომაც ეს ძროხა ქოქო შეიღების არ დაენებინათ პატრონისათვის, მაშინ მართლშეღის მინდრიდან ჩუმად გავგზავნა თავისი ძროხა, ეს რომ ქოქო შეიღების შეეცუთო, გზაზე დასწოვდნენ და თოფით მოკვლათ მართლშეიღი და ძროხა უკან წამოყვანათ. ცხინვალის ექიმმა, პოლიციის ბოქალში და გამომხეველმა ადგილობრივ გამოიძიეს ეს საქმე.

* ზემო-ქართლი: წელს ზემო-ქართლში ჭინჭარის გვარნიანი პირი უჩანს, ვაზებს ცხინვალში და ცხინვალს ზემოდ გვირავს ასხია, მაგრამ ცხინვალის ქვემო სოფლებში-კი ვაზებზე მეტი ვაზი მოხდა და უკრით, რადგანაც ყინვისაგან სრულებით დამხარა და რაც დარჩომილი იმასაც არაფერი არ ასხია. მესამისაგან აღეფრთხილები ვაზი დაიწყო მდებარეობს და დიდებულად იწოდებენ და თიფის-კი ზოგან ექლ სითბავენ.

* ცხინვალა: თუქა ბეგრჯელ ყოფილა ლაზარაკი ცხინვალის ხიდის შესახებ, მაგრამ მაინც საჭიროდ ვიჯდა ხელ-ახლად მიუბრუნდეთ ამ ბეგრჯელს ხიდს, ამ დღემში ორჯერ გადავარდნენ კაცები ამ ხიდიდან და საკვირველია, რომ მაინც ცოცხალიდ გადარჩნენ. რა საქმეა, რომ ზვიდგან მაინც, ოკანდ ჩამტყვევებია, შეაკეთონ, რომ შიგ საქონელი არ აღაძიან არ ჩაქვიდეს ყურის-მდებელი არაფერ არის და ამიტომ მზავლის უბედურებს უნდა ევლოდებოდეთ.

* ვაზეთ ახალი მიმოხილვისა: შეუტყვი, რომ ბნ დ. ჯ. ფურცელაძეს ტფილისში, ვრა კერძო კაცი-

სას, უპირადად ანდრიკ ანტონ კათოლიკოსსა. ეს ანდრიკ დაწერილია 1793 წელს. ბნი დ. ფურცელაძე ანდრიკს ამანდრიკის დაბეჭდვის ცალკე წიგნად რუსულის თარგმანითურთ.

* 24-ს ამ თოვისას პირველს განყოფილებაში მსწავლელის პერსის მუღლაძის მარაშის სხდომიდან ვიღაცეს მოუპაპეს უფროსიდან-210 მანეთი. გამოიჭიხა სწრაფად.

დაბად სოფელი

(მოწერილი ამაგბი) სოფ. საჩინო (იბერიეთი). ქუთაისიდან საშრეთით, 25 ვერსის მანძილზე, რიონის მარცხენა მხრით, მდებარეობს კარგა მოზრდილი სოფელი, რომელსაც საჩინოს ეძახიან და რომელშია ჩვიდმეტობედ სოფელ იმყოფება.

მიწის ნაყოფიერებით საჩინო ერთდ უპირველეს ადგილთაგანია მთელს იბერიეთში აქ ბოლოად მიიღეს სიმინდი, ღორი, პური, ღვინო და ყოველ გვირი სხილი. აქაური ღვინოც ბოლოად ქუთაისს, ფოთს, ბათუმში და სხვ. და მოხერხებული სიზარებრივად აქაურს მკვირად ასალებენ. წელს ადგილზედ აქაური ღვინოები სახალენე (12 ჩაფი-24 ფუთი) 30-50 მანეთად იყიდება. შეესახება საჩინოს მოსავლისა იბერიეთის ძველადგანე ნათქვამია: „მთელი იბერიეთი თუმც დამშეს, საჩინოდ არიხოსოა“. სჩინოდ მიუაქ ორს მოსავალს იძლევა წელიწადში, თუ აქიო შრომას არ დაიხარებს. ესთქვით, შემოკვდა მთელს (ოქტომბერში) შემდეგ პური დასეთას, იფინსში მოიპოვის და შემდეგ სთესს ღორს, ან სიმინდს. ოქტომბრის ნაიჭვამედ ამის მოსავალიც

ასწრებს. ან ესთქვით, მარტში კართოვლი დასთესეს, იფინსამედ მოსთესიან, შემდეგ სიმინდს, ან ღორს, სთესენ და კიდევ ასწრებს დამწიფებას, რაც შეგება ტყუბსა და ხანალოდ ასწრებს. საჩინოს მთა ანაზაყი თუ აქაურებსა პურის საბაზობად, ანამედ ხაზულულობით იმყოფილდამ და სამეგრელოდამაც მოპოვებენ ხოლმე საქონელს. აქაური ხე-ტყე (ფიჭვი, ნაჭი, წაბლი, მუხა, ცაცხვი, ფიჭვი და სხვ.) გვონებთ მთელს იბერიეთს ცუას შემად და საშენ მასალოდ.

ასეთი მდიდარი და მშენიერი ადგილი, რომელიც უხუბო მგზავრს ეძემა ჰქვინია, ისე ჩაქვილი და ქვეყნიერებას მოზარებულთა, თითქო ოთხ-ცდელს ნუა იყოს ჩამწვედულო: არა აქეს მოხერხებულ მისგლა მოსულა არც ჩვენ დედა-ქალაქ ქუთაისთან და არც რკინის გზასთან. ჩრდილოეთით საჩინოს ჩამოედის მდ. რიონი, რომელიზედაც, არამც თუ ხილი, არამედ ხერიანა მარანაც არ არის. ფონად ვსვლა მოუხერხებელი წყალ-ელეობის დროს, სჩინოდ არიხოსის კვირის განმავლობაში საჩინო ისეა ჩაქვილი, რომ თუქა მოუფილის კაცი 50-60 ვერსის სიზარებულ, მაშინაც საუბეობოდ გახუბდეს საქმე, თორემ ქუთაისში ვერ შევა, რაც უნდა დიდი საჭიროება ჰქონდეს. შიგვე საზოგადოებაში უხუბობით მეტად გაქვირებული არაან მსჯობებლები, ნამეტურ ზამთრობით მსგელა მოსულა ერთის სოფლიდან მეორე სოფელში საწინდლო. თუქალა გზებში აქ შესახადვად სოფლებად, მაგრამ, რაკი ვზის გადმოსცოდებით, საექიმო თქვენი უფინამედ მისულა დანიშნულ ადგილამედ ადგილ-ადგილ ასეთი საღებები შეგვხვდებოთ, რომ მეგრადმე ჩავევლის შიგ ცხინი და

ამოსვლის ვერ შესძლებს, თუ კი ბედადური არ არის. საჩინოში რამდენიმე პატარა მდინარე ჩამოდის: სილორი, ყუბური, კვირის წყალი და სხვ. და არც ერთს ამ მდინარეზე ხილი არ არის და წყალ-მდიდრობის დროს სჩინოდ უბედურება ჰხდება ხოლმე.

ზემო აღნიშნულ მიზეზთა წყალობით, ეს ბუნებით უბეი საჩინო ნიეთიერად ძალიან უკანა სდვას სხვა უფრო მდიდრ-მოსავლიან და კარგ ჰქვინიან სოფლებზე. ადგილობრივი ნაჭარობები, უგზობობის გამო, თითქმის არ-კი სიყვანდაც უფლებური ბლოზად არის განსაკუთრებული: სიმინდი, ღვინო, ხეხილი, ხე-ტყე, მაგრამ უგზობობის გამო უფრო იფინის დის არა აქეს. აქაური ხეხილი მთელს ქუთაისს ეყოფა, ადგილი ვსაძებნი რომ იყოს. საჩინოდან დიდ ძალი კაკის (ნიგვის) ხეები გაქვით საზღვარ-გარეთ უხბოლ ვაჭრებს, რომლებიც თითქმის მთელს თოლ ყიდულობენ ამ მასალას. მაგალითობ, კაკის ხეს ძირს, რომელშიაც 2-3 თოთი სფინიანი ნაჭერი გამოევა და თითოეული ნაჭერი ორთა შუა რიხებზე 100 ფუნს იწონის, ევაკრი ყიდულობს 10-20 მანეთამედ ძირუელად: თითოეული გათლილ ნაჭერის გადატანა უფლებრივად 20 ვერსის სიზარებულ უჯდება 25 მანეთამედ. ბათუმში ჩატანის ფუნს ევაკირი ჰქვიის 1 მანეთიდან 2 მანეთამედ.

ერთის სიტყვით, საჩინოს რომ კარგი გზები ჰქონდეს ქუთაისამედ, ან ერთი რომელსამედ რკინის გზის საღებრამედ ხელი უშეგებოდეს, ნიეთიერად სწორედ ბუნდერი იქნებოდა. ნიეთიერის სილორისა და ხელ-მოკლეობის გამო ხალხს შეიღების აღზრდაც უკლებს, თუქალა რამდენიმე სკოლა აქეს გამართული.

აილო ორი ბეჭედი, მისცა ცოლის ძმს და უთხრა: ამ ბეჭედებს ერთს მოისხავ, მერცხლად იქცევი, მეორეს მოისხავ, კაცად. წალი, რკინის ცოხესთან დადები, რკინის ციხე ყოველ პარასკეობით იქეჭებს და ვაღდება ხოლმე, ეშვავი ვაგობის და სანადიროდ მიიღის. მეორე პარასკეამედ არ მიიღის ხოლმე, როცა ციხე ვაილის, ეს ბეჭედი მოისვი, მერცხლად იქცევი და შეფრინდი ციხეში; მერე მეორე მოისვი და კაცად იქცევი; ქალი იქ მარტოკა არის, ქალს ყველა კარგად ჩაავნა, რომ გამოკითხვის ეშვავი და ვაგობს, ამ ჯანი რაში აქეს, ან ღონე, ან სული და ან რით მოკვდება რკინის ეშვავი. მართლაც, ეშვავი იყო ისე მოიქცა, როგორც ასწავლია დასწავლმა, შევიდა ეშვავი რკინის ციხეში, იქაც კაცად და გამოკვდა თავის ცოლს. ცოლმა დაინახა თუ არა, შესტორა ქმარს: მე რომ დიდებულა, ვაშარი არ იყო, რომ შენც არ დაკარგულიყავი? რად მოხვედი აქაო? ქმარმა, რასაკვირველია, საყვედური უთხრა ცოლს, რომ არტომ ჩემი სიტყვა არ ვაგონე, რად გამოხვედი გარედან. შემდეგ დაარია ყველაფერი, რომ ვაგონე რკინის ეშვავის სიტყვები რაში იყო და ან რითი მოკვდებოდა.

მოატყდა მეორე პარასკემა, ეშვავი ისევ მერცხლად იქცა და თავის შვიკუნქა. ციხე იქეჭა რკინის ეშვავი ეშვავიდა, ქალიც ცოტორებით მივალრს და რომ დასიფენა, ეშვავმა წუწუნით უთხრა: შენი ქი-

რიმე ბატონო, კვირის-კვირობამედ ვარეთ დადებარ და მე-კი აქ მარტოკა ვარ. ერთი რამ ნუწეში მომიცე, მითხარი რაში სდვას შენი სიტყვები, რომ იმას ვეალერსო ხოლმე შენს მოსულადმოსო. რკინის ეშვავმა ვაიკინა და უთხრა, ჩემი სიტყვები ამ ცოცხლო. თუ, დიდებდა თვლიო, შეგკეთლა ქალმა, მაშინ სახლს რადად გვეი ითიათო. ცოცხალი იყო, გულში ჩაიკრა და აღერდა დაუწყო. ეშვავმა ვაიკინა და უთხრა ქალს: შე სულიო, ჩემი სიტყვები ოცნებო რად იქნებოდა. მაშ რაში არისო, შენი ქორიმი, მოითხარო, აი, ამ დედა-მამამ არისო, უთხრა ეშვავმა. ქალმა უფრო შეგკეთლა: დამიღდა თვლი, ამოდენა ციხე დედა-მამამედ ანდვია და ხომ ვასკვლავტავსო, მისდვა ქალი და დაუწყო დედა ბოძს აღერსი და ყვეიღებით მორთვდა, რკინის ეშვავმა უფრო ვაიკინა და უთხრა ქალს: შე სულიო, ჩემი სიტყვები ბოძში რად იქნებოდა. ქალმა ვანგებ უფრო შესწუწუნა და უთხრა: შენ აღბად ჩემი სიტყვები არ გინდა და სწორედ იმიტომ არას მუფუნებო. მაშინ ეშვავმა სწორედ უთხრა ქალს: ამა-და-ამ მიიის ძირში ერთი დიდი ცხერის ერთი რა სდვას, იმ ცხერის ფარაში ერთი ქორ-ბულიანი ირემი დიდის, იმ ირემის თავში ერთი მწვანე კოლოდ დედეს, კოლოდში სამი მწვანე მერცხალი ზის და ის მერცხლები ჩემი ერთი ჯანი, მეორე ღონე და მესამე სულიო. ქალმა ვანგებ კიდევ წუწუნე

დაიწყო: ვაიმე, ჩემში ირემებს სჩინო ზოკვინ და ვაითო ის ირემიც მოკლას ვინმე, მაშინ რად მეწევი მოკლავო? ეშვავმა უთხრა ქალს: ნუ გეშინიან, იმ ირემს, თუ ჩემს უსწევი ნაწირობი ტყუბი არ არის, ვერა მოკვდებოდა, და მეორედ ისა, რამე ვაწევი ცალკე დიდი ძაღლები უბადა და ცალკე იყო. ირის ხორცი უდვებს წინ და ძაღლები-თიფა (და თავის დროზედ, როცა ირემი უ-ზედ მიდგება, მაშინ დიდი ვანილ დადგება ხოლმე, ისე რომ აღარა სჩანს. ან ნირობა, თუ ჩემს უ-ში ნაწირობი ტყუბი აქეს კაცს, მაშინ შეიძლება მივიდეს, ვის თიფა ვადლოს და ძაღლებს-ხორცი, ისე შეუფიღეს იმით, და ეშვავი როცა დადგება, მივატყობს-ირემს, თორემ უამართოდ არა შეიძლება-რაო.

ესენი ყველაფერი კარგად ვაგონე ქალმა, წაილო ნაბატარად და ფეხს აღავლა ჩემს ჩინად, რომ რკინის ეშვავის უ-ში მოეგროებინა. პარასკევი რომ მოვიდა, რკინის ეშვავი კიდევ სანადიროდ წაიდა. ეშვავი ისევ კაცად იქცა, რამდენიმე ტყვი ჩამოსახა და დააწირო რკინის ეშვავის უ-ში. შემდეგ პარასკევის რკინის ეშვავი რომ მოვიდა, ეშვავი გამოვიდა გარეთ და მივიდა დასწუწუნთან. დასწუწუნს ყველაფერი უბაძო. მერე დასწუწუნმა თორე მისცა ეშვავის, ეშვავი ზედა ტრენა თოფი, წაიდა, იარა, იარა და მივიდა ცხერის ფარასთან, აილო თიფი, ვის დაულო, ხორცი-ძაღლებს

და შევიდა ფარაში. ძაღლებმა ეშვავილი მიხვადი რომ დაინახეს, უთხრეს ვის:

— არა გრცხენიან, ვირო, რად შეუშვი ეკ კაცი ფარაშიო?

— გიგი ზომ არა ხარ, ამდენი ხანი თიფა არ მივაძა, ეტლა იმან თიფა მივაძა და კიდევ მხას ვაგცემ? რატომ არა გრცხენიანთ, თქვენ რად შეუშვი ფარაში ეკ კაციო.

ძაღლებმაც ისე უთხრეს: — ამდენი წელიწადი არის, ხორცი არ ვაგცემია. ეტლა მხას ხორცი ვვაკმა და კიდევ მაგას მხას ვაგცემო.

ეშვავილი რომ შევიდა, ცმ დროს ირემიც უ-ზე მიდგა და დადგა ბურუსი. ეშვავილი მიხარა/ესა-როლა თოფი, მოკლა ირემი, მივიდა გასკრა ირემის თიფი უზაზედ, ამილო მწუწუნე კოლოფი, ვახსნა და ამიოყვანა მერცხლები. ვერ ჯანი მოკლა და მერე ღონე. დარჩა მარტო სული ზედ რკინის ეშვავი, არაქათი აღარა ჰქონდა, ვადიქა მიწაზედ და სთქვა: ვაიმე, მილალა ქალბო. აილო ეშვავი ზედა სოფლის მერცხალი და რამდენსაც წასწევდა კისერში, იმდენს იზამდა ჰიბო. ასე დიდხანს აწვალა ეშვავი ეშვავი და ბოლოს წააჭლიდა თიფი. თიფი წაჭლიდა თუ არა სულსა, ვაილო რკინის ციხის კარბი. ეშვავილი ვახერხებელი მიხარუნდა, მივიდა, წამოიყვანა თიფის ცოლი და, რასაც მოერინენ, დიდალი თიფი და მარგალიტი წამოიღეს.

მოვიდნენ დასწუწუნთან. დასწუწუნე

მა ცოლის ძმას ასი აქვლებს სასკლენ თელ-მარგალიტო ანუქ, ასე მისახსნებრ გამოატანა, გზა დაულოცა და გამოატყუმა. იარა ეშვავილმა და მოვიდა წითელ ღვინო. წითელმა ღვინომ ორასი აქლებს სახალენ თვლი. მარგალიტი ანუქ, ორასი მოსამსახურე გამოატანა და გამოატყუმა. აქედან მოვიდა თიფი ღვინო, თიფი ღვინო სახალენ თვლი. მარგალიტი ანუქ, სახალი მოსამსახურე გამოატანა, გზა დაულოცა და გამოატყუმა. ამ დროს შესრულდა ის ვადა, რაც უფროსს ძემს მისცა ეშვავილმა. ძემსაც წაიღო დასისხე: ხეხილის გულზედ და რქედ იქცა. მაშინ სთქვეს: მაღლობა დღემით, ჩემი ძმა ცოცხალი არისო. თეთრ ღვედგან წასული ეშვავილი რამდენისმედ დღის შემდეგ მოვიდა. თიფის სინამდვილისა დასწუწუნე. თეთრ ღვედგან წასული ეშვავილი რამდენისმედ დღის შემდეგ მოვიდა. თიფის სინამდვილისა დასწუწუნე. თეთრ ღვედგან წასული ეშვავილი რამდენისმედ დღის შემდეგ მოვიდა. თიფის სინამდვილისა დასწუწუნე.

ჭარბი აქ, ლხინი აქ, ქატო აქ, ფეჭოლა აქ, მთას ურემა აქ, მანდარისა აქ, გარეკითა: აქ სიღვრეხატი დამიქმითა, სიჭიჭის-ცხინოსათა. ქართული ისეა

გიორგივი ნაწარმოები თითქმის მუქ-
თად ისყევდა. ხოლო შემოვინდნის
სხვა-დასხვა საჭირო საქონელს ექ-
რები არ სამ ფასად ჰყიდა. საჩინო-
ში, თითქმის ყოველ სოფელში, თი-
თო-თოვალად დღეებია (საფ. ვანში
60—70-მდე) და არაინ მეთვალყურე
არა ჰყოფს აქეთ თავდასული ეკრებს.
ფუშკალა „ტარზინა“ პოპოშნიკები“
აქვე გვერდით „ტარზინ პოპოშნიკო-
ბენ“, მაგრამ ეს არ დაფარები
ნებს ტრეზინებ ხელს და „სუ“-ს არ
აქვეყნებენ ყოველ შემსწავლელი
„ქანაჭრი“!

ეს ამოდენა ყოველის მხრით შე-
სანიშნავი კუთხე შეუნიშნავი რჩება
თვისის ჩაკეტვითა და გამო. აღმნი-
სტარაკია ვერ აქტებს გუარავის უ-
რადღებან გერ აქ-კარავინობას და ისე
ვართ მივიწყებულნი, თითქო ცხრა
მთას იქით გუარავინდეთა. ეს არი
წლიწლიად იძინებს: „მარხის უფროსის
მოადისა“, მაგრამ ვერ ვერ გავხდით
ლირსნი მისის ხილვისა.

ინ ნარეული

წაიკრი რამდენიმე მიმართ

უმორიარესად გზობით შემდეგი წე-
რილი დამბეჭდოთ: „ფერიის“ მე-მ
15-ში დაბეჭდილი იყო პატარა შენი-
შენა ერთ აქეთურ კრძო საქალაქო
საწავლებლის შესახებ. ამ სასწავლე-
ბლის გამართვას ყველანი სიამოვნე-
ბით მივიწყებთ, რადგან ასეთი სასწა-
ვლებელი პირველი ჩვენში და მს-
სწავლებლის თუ რიგაინი „შეგვხვ-
ბოდა და მოსწავლეები ამინდებო-
დნენ, სხვა რაღ უნდა გვეხატარა. ის
შემატებელია, რომელიც ამ სასწა-
ვლების დადებითად მოახდინა
ჩვენზე, ვარტობ „ფერიის“ მკითხვე-
ლებს, ღღეს გამოდგომია მუშების
რედაქციად და მე-11 №-ში მისივე-
რებებს, თუ რად ამჟამინე ვს სკო-
ლა დაიკვნების სკოლებსა-ღდაქვეყნის
განსამართლებლად რედაქციას ის გა-
რემბება მოჰყავს, რომ „სწავლა და-
მთავრებული ქალები ხშირად გაუ-
თხოვრად რჩებიან, ვინაიდან, ზოგი-
ერთების აზრით, ქორწინება სისულე-
ლეა. ხშირად ეს გაუთხოვრად და-
ჩენილი ქალები თავის სახელის გა-
მოჩინების სკოლებს ხსნიან, მაგ-
რამ, თუ ვინმე საქმრო იშოვებს, თა-
ვიანთ სკოლებს მამინე თვის ანგე-
ბენა“. სწორედ არ ვიცით როდის
აღიარეს ჩვენმა ქალებმა ასეთი ახს-
რება და ასევე რომ იყოს, ვანს ეს
დაიკვნების განსამართლებელი საბუ-
თია. მე თუ შესტავინის კერძო სკო-
ლა დაიკვნების სკოლებს ვამჯობინებ,
შელოდ იმითა, რომ ჩვენი დია-
კვნები იმდენად ნასწავლინი და გა-
წვრთნილნი არ არიან, რომ სწავლე-
ბის საქმეს პირნათლად გაუძღვნი-
ენ ამბობს, ყველა სკოლა კარგი და
სასარგებლოა, თუ მასწავლებელი
დახელოვნებული და საქმის მკლდნი
იქნება.

მეშვესის შენიშვნას უფურადღებოდ
ღაღატყვებდით, რომ ეს შენიშვნა შე-
დგის სიტყვებით არა თავდაბობის:
„კორიქსაზღდრის მწუხარება უაღ-
ვლოდ მიგვანია, რადგან კარგად
ვიცით კორიქსაზღდრის მწუხარე-
ბის მიზეზი“. მე ესთობ ამ სიტყვე-
ბის დაწერის გამოაშკარავს ამ მწუ-
ხარების მიზეზი, თორემ წინააღმდე-
გმეხსებევაში ეს ოცენობა იქნება.

წესდებინილი

პოლიტიკური მოძრაობა ოსმალის
სამხედროში.

ანის მთავარ-მართედის ფუქსა.

სტ.პოლის და ტურისის ვახე-
თებში დაბეჭდილია ვანის ვილაიხტის
(ოსმალის სომხეთი) მთავარ მარ-
თებლის ხალხულ-შეხვედრის, რომ
მეღელ გავუგზავნი 19 ივნისს სტამ-
ბოლის ოსმალის მმართველობის-
თვის. მთლად მოგეყვას ეს დეკლარაცია:

„ქვეყნის მთავრე ჩუხის ხეობაში
გამოჩნდნენ ავანაქები, საჩქაროდ გავ-
გზავნენ პოლიციის მოხელენი, რომ
მელთაც ორი ავანაქი მოჰქვლეს და
ქვესი გაუქვინეს. პოლიციელი ორი
დასჭრეს. მოკლულები სომხები აღ-
მოჩნდნენ და უფრებენ სამი თოფი,
ერთი ხარტინისა და ორი რუსული
„პურდანი“.

„ერთს მოკლულს უფრებენ სომხურს
ენაზე დაწერილი ორი წერილი, რომ
მეღელ მამინე გადმოგვარებნინეთ
და შევიტყუთ, რომ ღონდობინად ვი-
ლაც ავეტის პატიყდინისა (ცოტა ქვე-
მოთ პატიყდინ) და მარხილად პირ-
ტუგლიანისა არის ენკნისთეგში
გამოგზავნილი კარაბელ გულაქსინი-
ანის სახელობაზე სოხელე ჰეფთუანს,
ამ ორ წერილთან არის კიდევ ერთი
წერილი, გულაქსინის ხელ-მოწე-
რილი, სახელად ჩემი უკანასკნელი
მოგონება და იმისსავე ქაღალდებში
აღმოჩნდა დღიური ამბები. შინაარსს
ყველდები ვაკლდინათ.

„ავეტის პატიყდინის ხელ-მოწე-
რილის წერილში 25 აპრილად 1889
წ. მოხსენებულია:

„ვანის განათლებისთვის თქვენი
მოღალწეობა თქვენის მოთაყვობით და-
წყებულ ამხანაგობის შედეგებისთვის
აქ ვუთხებ. კარგი ნიშანია. არაიხის
თუხრა ამ ამხანაგობის შედეგადა.
მერძანები მთელი შვიდ წელიწადი
საღმლოდ იმანავდნენ თავის ამხა-
ნაგობას და მერე დაიწყეს მოქმე-
დება. თუ სოხეთ გინდით თქვენის
სამშობლოსთვის, უნდა მოაშაზლოთ
კაცები და ფული. საძევა საჭირო და
არა სიტყვა.“

„პორტუგალიანი“ 27 აპრილს
1889 წ. წერილი ამბობს:

„თქვენი წერილი მივიღე და დავა-
მედინე სომხურს ვახეზო. თქვენის
აღვლებლად, მეტადრე ვინდამ, ამ
მებნი გვაკლდინეთ. ჩვენ აქ დავაბრ-
სეთ „მამულის მოყვარეთა ამხანა-
გობა“. ამ ამხანაგობისთვის წყვრები
იზოგენთ.“

„ზემოხსენებული გულაქსინიანი
თავის „მოგონებებში“ ლაპარაკობს
მრამდ ვატარებულ დროზე და ოს-
მალის ძალ-მოპოვებაზე, რომელ-
მაც სომხობა მიიყვანა განწირულებამ-
დე, და ამბობს, რომ ფიცი დავიდ ეიმ-
როლო ამ ყოფისაგან ჩვენის ერის
განათვისებულებისთვის და ორ ვაქ-
ცეს პირობით შევეყარი სიცოცხლე
შესწავრობა და საქმისაო.“

„ამავე კაცის დღიურში ვკითხუ-
ლობთ:

„მეცხრამეტე საუკუნეში დადინის
ცხოვრებისთვის სხვა სულის მოხა-
ზრუნებელი ატმოსფერო არ არის თა-
ვისუფლებლის გარეშე. დე მეც ჩემ მე-
გვარტომებთან ვიტანჯო, თუმცა იმე-
ლ მაქვს ეთშელო ჩემს მეგვარტო-
მეთა. შენ ცრემლი მოიწინდ.“

*) პორტუგალიანი არის რედაქტორი სომ-
ხურის გაზეთის „არმენია“, რომელიც გამო-
დის პარიზში ვიარაში ერთხელ.

„ამ წინასიტყვაობით იწყებს და
დღიურის შენიშვნების მსგავსად მოგ-
ვითობობს, რომ 17 მაისს ღამეს, არა-
ვის არ უზუნება ხად, მიღის უცნობ-
დად თითქმის თავის მოყვრებისაგან
ქვერის ტანისამოსით ხარხარის სა-
ზღვართან სოფელ ჰეფთუანს, ღამ-
ლამ მეგზავრობს და ხეობაში რჩება
18 რიტეს საზღვართან მიუსული და
ქვეში თავი უშაღოთ და მისის
23 აღნიშნული აქვს ადგილები, საცა
ყოფილა. მიწის ქვეშ ხერელების
აწერის დროს მოგვიტობობს, რომ
24 მაისს ზემოხსენებულ ჩუხის ხეო-
ბაში მივალწიეთა.“

„პორტუგალიანის ეინაობა ცნო-
ბილია. პატიყდინი ერთი ვენელი მე-
ნაობაზე, რომელიც ფორტოვარუსის
ხელით ყველგან დადიოდა და შარ-
შან ცერობაში წვიდა. კარაბელ გუ-
ლაქსინიანი, მოკლული ავანაქი, ვა-
ნელი მეღელი მცხოვრებია და რამდენი-
სამე წლის წინად დაბრუნებულ ვანში,
რამდენსამე სასწავლებლებში მასწავ-
ლებლად ყოფილა და ბოლოს დროს
სპარსეთში დუმირობია წახელა, გზა-
ზე სოფელ ჰეფთუანის სკოლის მსა-
ვალდებლად და ბოლოს ავანაქების
ვიღლად შექნინილა და ამ დროს
მოჰქვლეს კიდევ.“

„ზემოხსენებულ კარაბელ გულაქ-
სინიანს კარგად იცნობდა პოლიციის
მოხელე ვაეტისი, რომელიც ვაგზავ-
ნილი იქნა გამოძიებისთვის. სხვა
დღეებში ვაკლდინათ, რაც გამოძი-
ებით აღმოჩნდება, რომელიც დღის
ყურადღებთ სწავ-კარგებს.“

„ამ მხა-გს ავანაგობა, თუ ძარ-
ცვა სომეხ ავანაქების ახალი ამბავი
არ არის, იმით დანდასნა და სხვა
ავანაგობა სომხების ურთიერთობა
აქეთ, საგნად ვინჩის ხან დიდი,
ხან მცირე უწყესობა მოახდინონ და
ბოლოს დიდა აჯანყება ატარებონ
სამხედროს ოსმალეთის წინააღმდეგ.
მამხადამე, ისინი სხვა არა არიან-რა,
თუ არ პოლიტიკური მეგობრები.“

„ამ ავანაგობა ვერ იპოვეს თა-
ნაგრანობა თავის ბოროტ-განზრახუ-
ლების ასასრულებლად და მცირე
საქმისთვის სწავ-დაბეჭდილი ორის-
ძიებაც არა ჰქონდით. რამდენსამე
დღის ყოფნის შემდეგ სპარსეთის სახ-
ლართან ამხანაგობა დავშალათ და
მოკლული გულაქსინიანი ხელში ჩა-
გვიყვადათ თავისის წერილებით.“

„ამ სიმარჯვით ვალდებულნი ვართ
უფუფესტრატეს თეთი-მკურთხელობას,
რომლის კვარცხლებზეთა შევერდამებ
და მოხსენებთ.“

„უქვე შევერდამოხსენებ მონა
ხალილ ფაშა.“

წერილი ამბები

ამს წინად ჩვენ მოგვინილა ვეკონდა
ბროწარ-სეგარის ამბავი, რომელსაც ოცი
წელიწადი უშობნისა და სიყვარის განს-
ხანგდადებულებაც წამდა აღმოუჩინა.
ესა და ვეკონდა ოცობის განმარტება ერ-
თ ამ შინაგნის წაჯინა, რომელსაც
წინად — „ტრატატა ომის შესახებ, თუ
როგორ შეიძლება დამიანის სიფიცის
განსაზღვრულებაც“. ამბობენ, რომ
ვეკონდამ ამასთან წაჯინა არ გამოსულა და
დამიანსაზღვრად, სიფიცისთვის მასწავ-
როდ უგვრად და ეს საფარება ჩაუგდინა
ვიკონდამ მადლიანობას. ეს სიყუ-
დადის განმარტებას სმარტებას სულ
დავიდა თუქმე. ამ მადლიანობას აღ-
მოუჩინა, რომ სიყვარე მისაღვეს ერთ

ვეკონდამ მადლიანობა განჩინა, რომელიც
დამიანის სიყუდას უაღვრებლად
მადლს არ აძლევს ორგანიზმის წო-
ვათი საწავლებლის განსაზღვრისა. ეს-
და მხოლოდ სწამე ამსად არის მიმდ-
გარა, რომ ეს საიყვარე ნაგავდა ვაიო-
ვით, ასე, როგორც სწამე კრამის ოცობის
ზადედა ამოგან და ვანს სოფლისა. რომ
დადამსაზღვრეს ეს ზადედა, რომლის მოსე-
ზიოვაც დღეებთან არს მარტო დამიანისა-
დანი, არამედ პირუტყვისა-ც და სხვა სუ-
ფიანის ასრესანი, მამნი, რად თქმს უნდა,
ამის განსაზღვრებას შეიძლება მუხინე-
რება. დიდად პატიყდინებულ სიფიცე-
დავიანობას ამში კვეცარ არს აქვს, რად-
გან ესავე უფროანს ერთი ვაგრო სქა-
მით ნავით, სიყვარეს ზადედას გან-
საზღვრებელია. ესადა ას-და საჭიროა,
რომ ეს ზადედა, თუ პატიყდინის ამო-
წინონ და მერე-ც შეიძლება სმარტად
სიყვადილა და მოსუფრებულებაც!

**

„სიყვარული საიყვარე აუტყენსა ამს
წინად ამიყვარეს შატკის მიმიგანში ამე-
რეკლამის სასამართლოს წინაშე, რომ
კანონიერად ჩამთავლება უნდა ვაგრო-
სტყენსად არტისტ ქალ გეგინიანი, რომ
მუღთანაც ქორწინებას მამან გადავიხადე,
როგორ დამისი „პედანტიების დიდი
ზედ“ შესამე მოჰქვლავას ვიან: მოხდა-
ნი. ამ საიყვარეს ბოროტად აფუფესებს
ამიყვარულს განსაზღვრე, რომ ქორწინებას
განსაზღვრავდა ჩათვლება, თუ ორი მოწე-
დაცსწირო, თუნი მუღვადიც არ იყოს
იქ, ამ ნაბობობითა, რომ ქალ და გა-
გო ვამარტავდა არ იფუქნე რედაქტორი-
ბისაო. ეს განთან სრულად დატყუდა
იფოკა, სწინის ბროწარ: არტისტ-ქალ-
მს ვეკონდამ და მეც ქორწინებას თან-
სიძას გამოგანგანად და იქ დავსწირო არამე
თუ ორი მოწემა, არამედ ამისაიც, რად-
გან მთელი მუღვრებელი სასოფლებს
აქეთ თაქმოყურადია. სიფიცე რადგან
ვეკონდა არა შატკის და წინააღმდეგობას
მამას იმითებს, რომელიც უსწავ-
ლოთ ეს საგანი გიმანსტრატის დროე-
ბითის სურსებზე პეტრეარტისა. სიფიცე
თუ ამისთანები არ იყვნენ, მასწავ-
ლებლად უნდა მთიფიერად ვაგროვებდა,
პირველ-დასაწყისს სასოფლო სკო-
ლებში გიმანსტრატა შეუძლიანთ ასწავ-
ლონ სახლი და თხოვრებნილი ვაგროს
კაცებმა. სასოფლო სემინარტობა და
ინსტიტუტები არ უნდა მიიღონ სა-
ხინარი ეზოვილები, რადგან სასურ-
ველია, რომ სასოფლო სკოლებში
ვეკონდა მასწავლებელი თეთი ასწავლი-
დეს გიმანსტრატის თავისი შეგორებს.“

26 ივნისი

პრადმ. ჩეხიაში საქალაქო არჩე-
ვანი „სტარობრებს“ ერტობ 21 აღ-
გილი, მოლად-ჩეხების-კი—10, გერ-
მანელებს დარბათ იმდენივე, რამდე-
დენიც წინად ჰქონდათ.

335ა. „Neue Freie Presse“-ი ამ-
ბობს, რომ მალაქო-ჩეხების განმარტე-
და არჩევანის დროს და ბოლონდლ და
რუსინდლ გლვობა სემში ჩარაკცხა
იმის საბუთია, რომ ანტრისის მეთა-
ურის დასებს ბოლო უნდა მოეცოსო.

ღებებ

24 ივნისი

335ა. ბოლგარიის მთავრობამ ვა-
მართვა სესხად ამერიკელ ბანკირებს
25 მილიონი ფრანკი და დაღერავც
ცარებრად-ვაკარელისა და იამბოლი-
ბურლასის რკინის გზა.

ლონდონი. გუმი გაურნდა ცეცხ-
სი Surrey Commercial Dock-ს,
საცა ეწეოა დიდ-ბალი ნე-ტყე შენი-
ბათთვის, ნე-ტყე მოტანილი იყო
რუსეთიდან და შევიცარილად. მო-
გუბურული წლი ამ ნე-ტყესიღიწე-
ზარალი 60,000 ფრანკად იქნება.

პარიში. უმაღლესი სასამართლო
განსამართლებს ბულანეს ზოლოდ
ორის ბრალდების გამო: სახელმწი-
ფოს ცენცზობის შეტებისა და სა-
ხელმწიფოს ფულის გაფლანგვისათვის.

25 ივნისი

პარიზში. გამოცხადებულია
ცირკულიარი საერო განათლების მი-
ნისტრისა, მოწერილი საერო განათ-
ლებისავე მუხრეველებთან. ცირკუ-
ლიარი სამხედრო ვარჯიშობა-გიმანს-
ტრატის სწავლებას შეეხება სკოლებში.
ახალი წესი ამ საგნის სწავლებისა
უნდა შემოღებულ იქნას 1889 წ.
სამოსწავლო წლიდან ყველა სკო-
ლებში, საცა კი გიმანსტრატის დღემდე
ასწავლიდნენ. შემოღებულ უნდა იქნა
25 აგრეთვე. ამდენადლე „შესადლე-
ბელია, სასოფლო სკოლებშიც. სა-
ოსტატო ინსტიტუტებსა და სემინა-
რებში გიმანსტრატის სწავლება მიენ-
დობა ისეთებს, რომელიც უსწავ-
ლოთ ეს საგანი გიმანსტრატის დროე-
ბითის სურსებზე პეტრეარტისა. სიფიცე
თუ ამისთანები არ იყვნენ, მასწავ-
ლებლად უნდა მთიფიერად ვაგროვებდა,
პირველ-დასაწყისს სასოფლო სკო-
ლებში გიმანსტრატა შეუძლიანთ ასწავ-
ლონ სახლი და თხოვრებნილი ვაგროს
კაცებმა. სასოფლო სემინარტობა და
ინსტიტუტები არ უნდა მიიღონ სა-
ხინარი ეზოვილები, რადგან სასურ-
ველია, რომ სასოფლო სკოლებში
ვეკონდა მასწავლებელი თეთი ასწავლი-
დეს გიმანსტრატის თავისი შეგორებს.“

26 ივნისი

პრადმ. ჩეხიაში საქალაქო არჩე-
ვანი „სტარობრებს“ ერტობ 21 აღ-
გილი, მოლად-ჩეხების-კი—10, გერ-
მანელებს დარბათ იმდენივე, რამდე-
დენიც წინად ჰქონდათ.

ბელგრადი. ღღეს დაბრუნდა მიტ-
როპოლიტი მიხეილი. მეფე, რეგენ-
ტები და მინისტრები დაბრუნდებიან
27. მეფე მილანს მოვლენი იფილის
პირველისათვის.

ბრაში. გრაზინი აქ დიდს ხანს
დარჩება; საღვთო-ღიკორა.

